

LEGEA

PE-NȚELESUL TINERILOR

Cristi Danileț s-a născut în 1975 la Vatra Dornei. A obținut licența în drept în cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza“ din Iași și titlul de doctor în științe juridice la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. Este judecător începând cu anul 1998. Timp de doi ani a fost consilier al ministrului justiției, iar vreme de șase ani a ocupat funcția de membru ales în Consiliul Superior al Magistraturii. În prezent este formator la Institutul Național al Magistraturii în domeniul etică și deontologie judiciară. A publicat peste 40 de articole de specialitate și 14 cărți asupra justiției și anticorupției. Este membru fondator al asociației VeDemJust (Voci pentru Democrație și Justiție), prin intermediul căreia a dezvoltat proiectul EDUIURIS – o platformă de promovare a educației juridice în școli și în licee. Cristi Danileț administrează site-ul www.educatiejuridica.ro, unde sunt postate materiale și filmări pentru lecțiile de educație juridică destinate elevilor, precum și pagina publică dedicată educației juridice www.facebook.com/Eduiuris.

CRISTI DANILEȚ,
LEGEA
PE-NȚELESUL TINERILOR
Manual practic de educație juridică și civică

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Anca Lăcătuș
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Iuliana Constantinescu, Carmen Petrescu

Tipărit la Artprint

© HUMANITAS, 2017

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Danileț, Cristi

Legea pe-nțelesul tinerilor: manual practic
de educație juridică și civică / Cristi Danileț. –
București: Humanitas, 2017

ISBN 978-973-50-5920-0

34

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/4088350, fax 021/4088351
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021 311 23 30

Cuprins

Introducere	9
I PRINCIPII ALE DEMOCRAȚIEI	
Cine și cum ne conduce	11
Regulile din viața noastră	12
Suntem liberi respectând legile	15
Legile și organele care le adoptă	16
Respectarea legilor este obligatorie.	19
Atitudinea față de încălcarea legilor	21
II COPILUL, TÂNĂRUL ȘI DREPTURILE LOR	
Cine este <i>copil</i>	24
Cine este <i>adolescent</i>	24
Apariția drepturilor copilului	24
Dreptul și drepturile.	25
Drepturile copilului și organele care le apără	27
Tinerii și drepturile lor.	28
III TÂNĂRUL ȘI DREPTUL LA VIAȚĂ	
Nașterea	30
Moartea	30
Războiul și terorismul	32
Sinuciderea și eutanasia	33
Fenomenele meteorologice și hidrologice periculoase	34
IV TÂNĂRUL ȘI IDENTITATEA SA	
Numele copilului.	36
Cartea de identitate	38
Cetățenia copilului	39
Alegerea în funcții publice și demnități	40
V TÂNĂRUL ȘI FAMILIA DIN CARE FACE PARTE	
Dreptul de a-i cunoaște pe părinți.	42
Dreptul de a fi crescut și îngrijit de ambii părinți	43
Părinții în străinătate	44

6 Legea pe-nțelesul tinerilor

Părinții despărțiți și părinții divorțați	44
Gradele de rudenie	46
Respectarea rudelor și a memoriei celor decedați	47
Familia extinsă	47
Pedepsele	48
Violența domestică	50
Protejarea copiilor lipsiți de familie	51
Răpirea și abandonul	51
VI TÂNĂRUL ȘI SĂNĂTATEA	
Serviciile medicale	53
Alcoolul	54
Tutunul	55
Pastilele, etnobotanicele, drogurile	56
Mediul și nutriția	57
Protecția consumatorilor	58
VII TÂNĂRUL ȘI VIAȚA SA INTIMĂ ȘI DE FAMILIE	
Sexul și contracepția	61
Infecțiile venerice	62
Agresiunile sexuale și coruperea sexuală a minorilor	63
Violul	64
Prescripția răspunderii autorului	66
Nașterea și avortul	67
Concubinajul și căsătoria	68
VIII TÂNĂRUL ȘI ȘCOALA	
Învățământul	71
Pedepsele	72
Violența în școală	73
Bullyingul	74
Drepturile elevilor și recompensarea lor	75
Îndatoririle elevilor și interdicțiile aplicate lor	77
Sanționarea elevilor	78
Absențele nemotivate	80
Integritatea în educație	81
Deficiențele și dizabilitățile	83
Nediscriminarea	84
Minoritățile	85
Copiii instituționalizați	86
Copiii refugiați	87
Dreptul la activități extrașcolare	87

IX TÂNĂRUL, CIRCULAȚIA ȘI CĂLĂTORIILE	
Codul rutier	89
Circulația ca pieton.	90
Circulația cu bicicleta	90
Circulația cu scuterul și cu ATV-ul	91
Circulația cu autovehiculul	92
Călătoria cu taxiul	93
Călătoria cu metroul	93
Călătoria cu trenul	94
Călătoria cu autobuzul, troleul, tramvaiul	95
Călătoria cu avionul	97
Călătorii peste graniță	98
Călătorii în țări din UE	99
X TÂNĂRUL, ACTELE ȘI BUNURILE SALE	
Contul bancar	101
Alocația de stat pentru copil.	101
Obligația de întreținere	102
Pensia de urmaș	103
Actele și bunurile tânărului.	103
Animalele de companie.	105
Bunurile găsite	107
XI TÂNĂRUL ȘI MUNCA	
Contractul de muncă.	109
Activitatea ca zilier.	110
Voluntariatul	111
Exploatarea copiilor	111
Șomajul	112
XII TÂNĂRUL ȘI MIJLOACELE DE COMUNICARE	
Mass-media și <i>social media</i>	114
Jocurile video.	115
Internetul	116
Mediul fizic și spațiul cibernetic.	117
Pericolele legate de calculator și de Internet	118
Parolele	121
Telefonul și tableta	123
Datele de comunicare și conținutul comunicărilor	123
Agresorii online.	125
Dreptul la propria imagine.	126

8 Legea pe-nțelesul tinerilor

XIII TÂNĂRUL ȘI PARTICIPAREA LA LUAREA DECIZIILOR

Libertatea de exprimare	128
Libertatea de asociere și reuniune pașnică	130
Petrecerile.	131
Alegerea în organismele unităților școlare.	132
Libertatea de gândire, conștiință și religie.	134
Accesul la informații publice	135

XIV TÂNĂRUL ȘI OAMENII LEGII

Poliția și Jandarmeria	136
Judecătorii	139
Procurorii	140
Grefierii.	141
Avocații și consilierii juridici	141

XV TÂNĂRUL IMPLICAT ÎN PROCESUL JUDICIAR

Responsabilitatea și răspunderea	144
Prevenirea.	145
Tânărul victimă	148
Tânărul infractor	149
Tânărul care nu răspunde penal.	154
Tânărul martor.	154
Cum se desfășoară un proces penal	155
Cum se desfășoară un proces civil.	157
Organismele și curțile de justiție internaționale	159
Încheiere	162
Anexa 1 Statutul elevului (aprobat în 2016)	165
Anexa 2 Repertoriu legislativ	191

Prezentul manual a fost elaborat având în vedere legislația în vigoare la data de 1 noiembrie 2017.

Introducere

Salutare! Mă numesc Cristi și sunt un fost... adolescent. Îmi amintesc cu drag de perioada în care aveam 14–18 ani, care a fost una extrem de interesantă în viața mea. Acum sunt părinte și am doi copii liceeni. Așa că știu prin ce treceți la această vârstă.

Voi sunteți viitori adulți. Ați învățat deja multe lucruri despre ceea ce ne înconjoară. Despre voi înșivă și despre ceilalți. Încetul cu încetul, deveniți *independenți*. Vă conduceți după principii și valori care sunt ale voastre. Aveți exemple sau chiar idoli pe care îi urmați. Vă găsiți propriul drum în viață. Va veni curând vremea când vă veți separa de părinți. Astfel vă veți asuma propria *identitate*. Veți dobândi puterea de a lua decizii în ceea ce vă privește. Vă veți bucura de succes și veți învăța din greșeli.

Sunteți la vârsta când *experimentați* foarte multe lucruri: ascultați un anumit fel de muzică, vă îmbrăcați într-un stil personal, vă schimbați des frizura. Învățați să dansați sau să faceți sport. Navigați mult în mediul online, folosiți diverse jargoane, mâncați într-un anumit fel. Aveți proprii prieteni, propriile preocupări extrașcolare și propriile planuri.

Toate acestea sunt importante, căci ele vă vor forma ca oameni. Oameni care vor avea profesii, vor deveni buni cetățeni și patrioți, colegi de nădejde, oameni care își vor face prieteni și își vor întemeia familia-model. Vor fi însă și unii din generația voastră care vor face parte din acea categorie de oameni care profită de ceilalți, care trișează la examene, care fac rost de bani în mod fraudulos, care consumă substanțe interzise, care sunt membri în bande ce comit infracțiuni. Aceștia vor fi negativiști și înfumurați, egoiști și agresivi.

Eu sunt judecător de mulți ani. În dosarele pe care le-am avut de soluționat am văzut minori victime, îngroziți de ceea ce li s-a întâmplat; am stat de vorbă cu minori infractori, speriați de ceea ce avea să li se întâmple; am discutat cu minori temători pentru viitorul lor, căci părinții urmau să divorțeze. Am înțeles că cei mici, dar mai ales adolescenții, nu știu ce drepturi au și ce sancțiuni li se pot aplica dacă greșesc. Și,

pentru a înlătura această teamă de necunoscut, am început să merg în școli și licee, să le explic tinerilor ce au voie și ce nu au voie să facă, cine îi protejează și cum, unde să se adreseze când au probleme și cum se pot apăra atunci când sunt acuzați. Mi-am făcut prieteni printre tinerii de vârsta voastră. Cu mulți țin legătura, inclusiv pe rețelele de socializare.

Mie îmi pasă de viitorul vostru și de viitorul țării noastre. Am scris acest manual ca să aflați ce drepturi și îndatoriri aveți la această vârstă, ce garanții sunt prevăzute în lege și mai ales cum sunteți protejați de organele statului atunci când aveți o problemă majoră. Poate că informațiile din această carte vă vor ajuta pe unii dintre voi să luați decizia corectă în ceea ce vă privește. Și, cine știe, poate că unii dintre voi vă veți simți atrași de acest domeniu, și în viitor vom deveni colegi.

Așa că vă invit să lăsați deoparte Facebookul pentru câteva ore și să intrați în universul regulilor și al legilor. Începem cu prima regulă: *aveți dreptul să vă știți drepturile!*

Cristi Danileț, judecător
noiembrie 2017

CAPITOLUL I

PRINCIPII ALE DEMOCRAȚIEI

Cine și cum ne conduce

În trecut oamenii erau conduși de un rege sau de un domnitor. Acesta avea puterea de a face tot ceea ce voia: să emită reguli pentru vasalii săi, să judece oamenii sau chiar să ordone executarea lor. În timp, societatea a evoluat, și în perioada modernă s-au reinstaurat democrațiile. Și România este acum un stat democratic, astfel că suveranul sau conducătorul nu mai este o persoană, ci *poporul*. Poporul este cel care decide pentru el însuși.

ȘTIAȚI CĂ...? Democrație provine de la cuvintele grecești *demos* – *popor* – și *kratos* – *putere*.

Însă, întrucât numărul cetățenilor este mare, aceștia nu se mai pot aduna acum în piața publică – precum în *agora* din cetățile antice – pentru a lua decizii. Astăzi poporul își desemnează reprezentanți care iau decizii în numele său și pentru el. Aleșii nu vor lua decizii în interesul lor privat și nici măcar în interesul privat al celor care i-au ales, ci întotdeauna în interes public.

CITATE CELEBRE „Guvernarea poporului, de către popor și pentru popor nu trebuie să piară de pe Pământ“ (Abraham Lincoln, președinte SUA, discurs din 1863).

Trebuie însă să înțelegem că dacă cel care conduce are prea multă putere există riscul ca el s-o folosească în mod abuziv, după cum crede el de cuviință. Soluția care s-a găsit la această problemă a fost *fragmentarea puterii*. De aceea, s-au creat trei feluri de autorități care să

12 Legea pe-nțelesul tinerilor

exercite funcții esențiale într-un stat: o autoritate care să creeze legi – Parlamentul, ce exercită astfel *puterea legislativă*; alte autorități care să pună în aplicare legile – Guvernul și Președintele țării, ce exercită astfel *puterea executivă*; o autoritate care să asigure respectarea legilor și să îi sancționeze pe cei care le încalcă – Justiția, care reunește judecătorii, ce exercită astfel *puterea judecătorească*.

Aceste puteri sunt egale ca importanță. Autoritățile care dețin aceste atribuții colaborează instituțional, dar una nu are voie să exercite atribuțiile aparținând alteia. Numai respectându-se această cerință se asigură un echilibru în societate. Când sunt imixțiuni ale unei puteri în domeniul rezervat altei puteri, intervine Curtea Constituțională pentru a le corija. Curtea nu face parte, așadar, din vreo putere a statului, ci este o autoritate autonomă.

În mod obișnuit, se spune că ar mai fi puteri și presa sau administrația. Indiferent cum le considerăm în viața de zi cu zi, legislația prevede doar trei puteri publice.

DE REȚINUT Într-o democrație *separația puterilor* este un principiu esențial. Cele trei puteri publice sunt: legislativă, executivă și judecătorească. Aceste puteri sunt egale ca importanță.

Regulile din viața noastră

Omul nu poate trăi singur în societate. Are nevoie de familie, de prieteni, de amici. Intră în contact cu cei apropiați, dar și cu cei necunoscuți. Este în natura omului să fie aproape de unii și să-i evite pe alții, să-i ajute pe unii și să le facă rău altora. Dacă nu ar exista niște limite ale comportamentului unora față de ceilalți s-ar instala imediat haosul și răul s-ar extinde rapid: fiecare ar face ceea ce ar dori, iar cei mai puternici (adică cu mai multă forță, cu mai mulți prieteni sau mai bine înarmați) s-ar impune în fața celor slabi. De aceea au fost inventate *regulile*.

DE REȚINUT Regulile au drept scop limitarea forței de care dispun cei puternici și ocrotirea celor puțini și/sau slabi. În felul acesta, regulile asigură o egalitate și o siguranță a tuturor persoanelor, oricât de diferite ar fi ele.

Regulile sunt peste tot în jurul nostru. Atunci când sunt respectate, este menținută ordinea în societate și fiecare individ este ocrotit.

Există *reguli în familie*: copilul mic nu are voie să se joace cu focul, să-i ia jucăria fratelui, trebuie să mănânce tot din farfurie, nu are voie să se uite pe gaura cheii sau să vorbească cu străinii. Copilul mai mare este învățat că trebuie să-și facă singur patul, să-și strângă lucrurile împrăștiate, să nu intre încălțat în casă, să-și facă temele și să închidă ușa cu cheia când părăsește locuința. Părinții stabilesc accesul copilului la calculator, la banii comuni, plecatul în tabere, orele de somn.

Există *reguli de igienă personală*: înainte și după masă ne spălăm pe mâini; dimineața, seara și după fiecare masă ne spălăm pe dinți, schimbăm periuța o dată la cel mult trei luni și mergem în mod regulat la medicul stomatolog; o dată pe zi ne spălăm pe tot corpul cu apă caldă și săpun; ne spălăm pe mâini după ce facem cumpărături, la fel după ce am mângâiat animale, am folosit toaleta, ne-am jucat, ne-am suflat nasul, ne-am pieptănat sau încălțat și după ce am dus gunoiul; fructele și legumele care se mănâncă crude mai întâi se spală; camera în care dormim se aerisește în mod regulat; unghiile de la mâini și de la picioare se păstrează curate.

Există *reguli de igienă posturală*. Unele reguli privesc poziția corectă la birou: verifică ca atunci când stai pe scaun cu mâinile pe lângă corp, biroul să-ți vină la nivelul coatelor; când scrii sau când tastezi, trage scaunul suficient de aproape așa încât să-ți poți sprijini antebrațele pe birou; coatele să facă un unghi de aproximativ 90 de grade, iar încheieturile și mâinile trebuie să fie drepte. Alte reguli privesc monitorul: acesta trebuie să fie la o lungime de braț de tine, dar exact în fața ta; partea de sus a monitorului se așază cu câțiva centimetri mai sus de nivelul ochilor tăi, așa încât tu să privești ușor în jos atunci când te uiți la el; dacă se poate, înclină monitorul un pic pe spate. Este foarte important să iei câte o pauză de 10 minute la fiecare oră, în care să te ridici de la calculator ca să faci câțiva pași.

Există *reguli în lift*: nu pot urca în cabina liftului mai multe persoane decât sarcina maximă admisă, nu se fumează, copiii trebuie însoțiți de adulți, în caz de pericol se activează butonul de alarmă. Sunt *reguli pentru utilizat scara rulantă*: cei care staționează ocupă partea dreaptă și cei care se deplasează vor folosi partea stângă a scării.

Există *reguli în sălile de film sau spectacole*: se respectă locul indicat pe bilet, telefonul se dă pe modul silențios, filmul nu se înregistrează video,